

5 YAŞ ÇOCUKLARININ SOSYAL KONUMLARININ ANNE BABALARININ KABUL RED DÜZEYLERİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ*

Hülya GÜLAY OGELMAN[†]
Feyza UÇAR ÇABUK[‡]

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, anne babaların kabul red değişkenleri ile 5 yaş çocuklarının sosyal konumları arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Araştırmanın örneklemini 2012-2013 eğitim öğretim yılında Muş il merkezinde okul öncesi eğitimi almış 114 çocuk (54 erkek, 60 kız) ve anne babaları oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu, Resimli Sosyometri ve Ebeveyn (Anne-Baba) Kabul Red Ölçeği (EKRO) kullanılmıştır. Çocukların cinsiyetlerine göre sosyal konumlarının ve ebeveynlerin kabul red düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı İlişkisiz Örneklem için “t” testi ile belirlenmiştir. Annelerinin, babalarının toplam kabul red düzeyi ve cinsiyet değişkenlerinin, 5 yaş çocuklarının sosyal konumları üzerindeki ortak etkisine İki Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Beş yaş çocuklarının annelerinin ve babalarının sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış red düzeylerinin çocukların sosyal konum düzeyi üzerinde yordayıcı etkisi olup olmadığını belirlemek için Basit Doğrusal Regresyon Analizi uygulanmıştır. Toplanan veriler SPSS 16.0 ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, 5 yaş çocuklarının sosyal konumları ile ebeveynlerin kabul red düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynlerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış red düzeyleri, çocukların sosyal konumunu yordamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Konum, Anne Baba Kabul Reddi, Beş Yaş, Okul Öncesi Dönem.*

* Bu makale Feyza UÇAR ÇABUK tarafından, Hülya GÜLAY OGELMAN danışmanlığında tamamlanan “5 Yaş Çocuklarının Sosyal Konumlarının Anne Babalarının Kabul Red Düzeyleri İle İlişkisinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden yayınlanmıştır.

[†] Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi A.B.D., DENİZLİ, TÜRKİYE, hgulay@pau.edu.tr.

[‡] Öğretmen, MEB, feyza_ucar@hotmail.com.

INVESTIGATION OF RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL STATUS OF 5 YEAR OLD CHILDREN AND THEIR PARENTAL ACCEPTANCE REJECTION LEVELS

ABSTRACT

The main purpose of this study is to introduce the relationships between parental acceptance rejection variables and social status of their 5 year old children. The sample group of the study consists of 114 children (54 boys, 60 girls), who received pre-school education in the city center of Muş within 2012-2013 school year, and their parents. Personal Information Form, Picture Sociometry and Parental (Mother-Father) Acceptance Rejection Questionnaire (PARQ) were used as data collection tools. Whether social status of children and parental acceptance and rejection levels differentiate according to the gender of children or not was determined by using independent samples “t” test. Two-Way Analysis of Variance (ANOVA) was used to analyze the joint effect of variables of gender and total parental acceptance rejection levels on social standings of 5 year-old children. Simple Linear Regression Analysis was carried out to determine whether there is a predictor effect of warmth-love, hostility-aggression, indifference-neglect, and undifferentiated rejection levels of parents on 5 year-old children’s social status level. SPSS 16.0 was used to analyze the data obtained. As a result of analysis, a significant relationship was found between social status of 5 year- old children and parental acceptance rejection levels. Parents’ warmth-love, hostility-aggression, indifference-neglect, and undifferentiated rejection levels predict social status of children.

Key Words: *Social Status, Parental Acceptance Rejection, Five Years Old, Pre-School Period.*

1. GİRİŞ

Akran ilişkileri sosyal becerilerin, kuralların, toplumsal rollerin öğrenilmesi ve uygulanmasında büyük önem taşımaktadır. Çocukların akranlarıyla kurduğu ilişki gelişimlerini olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Olumlu akran ilişkileri, çocukların sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimine yardımcı olarak hayattaki başarılarını desteklerken, olumsuz akran ilişkileri öğrenme deneyimlerini ve başarılarını olumsuz etkileyebilmektedir (Gülay, 2010).

Çocuğun akranları tarafından kabul edilme düzeyi onun akran grubu içindeki sosyal konumunu gösterir. Sosyal kabul, sosyal statü, akran kabulü, akran konumu ifadeleriyle de adlandırılan sosyal konum, sosyal popülerite ve sosyal red olmak üzere iki boyutu içermektedir. Bu boyutlar çocuğun

duygusal, sosyal, fiziksel gelişiminde etkili olabilmektedir. Örneğin, sosyal konumu düşük düzey olan bir çocukta, okuldan kaçma, düşük akademik başarı, asosyal davranışlar ve ileriki yaşamlarında ruhsal bozukluklar görülebilir (Gifford-Smith ve Brownell, 2003). Akranları tarafından kabul edilen çocukların ise daha başarılı oldukları, iletişim becerilerinin kuvvetli, dikkatli ve sabırlı oldukları görülmüştür (Atlı, 2006; Cillesen ve Mayeux, 2004).

Çocuklarda sosyal konumun önemi, okul yıllarında giderek artmakta ve gerek arkadaşlarına, gerek arkadaş olmayan akranlarına karşı gösterdikleri davranış kalıpları da farklılaşmaya başlamaktadır. Küçük yaşlarda çocukların sosyal konumlarını belirlemek, ileriki yıllardaki sosyal uyumu hakkında bilgi sahibi olma ve gerekli önlemleri alma açısından büyük öneme sahiptir (Gülay, 2008).

Çocukların sosyal konumlarını belirlemek için kullanılan sosyometri en genel tanımıyla; belirli kriterler dikkate alındığında, bir grup içinde, kimlerin kabul ya da reddedildiğinin sayısal olarak belirlenmesidir. Sosyal ilişkileri ölçme tekniği olarak nitelenebilir (Demir-Şad, 2007). Basit gibi görünen bu inceleme şeklini Moreno, felsefeden yola çıkıp oldukça soyut ve karmaşık birtakım basamaklardan sonra geliştirebilmiştir. Grup içindeki kişiler arasındaki ilişkilerin derecesi sosyometri sayesinde ortaya çıkar. Sosyometri tekniği, grup üyelerinin birbirlerini özel kriterler doğrultusunda değerlendirmeleri ile gerçekleştirilir. Katılımcılara dâhil oldukları grupta kimlerle arkadaşlık etmek istedikleri sorulmaktadır. Böylece, katılımcıların verdiklere cevaplara göre grubun sosyal yapısı hakkında bilgi sahibi olunur (Odom, 2005; Dökmen, 2001).

Sosyal konumu etkileyen birçok değişken bulunmaktadır. Bu değişkenlerden birisi de ebeveyn kabul reddidir (Gülay, 2009). Ebeveynleri tarafından olumsuz davranışlara maruz kalan çocukların sosyal becerilerinde eksiklikler yaşayabildiği ve bu eksiklikler sonucunda çocuğun davranış problemleri sergileyerek sosyal red yaşadığı görülmüştür (Wood, Emerson ve Cowan, 2004). Çocukluk döneminde yaşanan olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin ilerleyen yıllarda sosyal konumu olumlu bir şekilde etkileyebildiği belirtilmektedir (Scaramella ve Leve, 2004; Erwin, 2000).

Sosyal konumu etkileyen değişkenler arasında yer alan Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nın temelinde; "Ebeveyn davranışlarının, çocuğun sosyal, duygusal ve psikolojik gelişimindeki etkilerini araştırmak" bulunur. Ebeveyn Kabul Red Kuramı, anne-baba tarafından kabul edilmenin ve reddedilmenin temel nedenlerini, sonuçlarını ve diğer değişkenleri yordamaya ve açıklamaya çalışır. Diğer bir ifadeyle, ebeveyn kabul ve reddinin çocukların davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişimleri üzerindeki olası sonuçlarını inceler (Rohner, 2004).

Ebeveyn Kabul Red Kuramı'na göre insanlar kendileri için önemli olan bireylerden olumlu tepki alma ihtiyacı duyarlar. Tüm insanlar kendileri için önemli olan kişilerden sıcaklık almaya ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaç; kültür, ırk, fiziksel özellikler, sosyal statü, dil, coğrafya gibi diğer kısıtlayıcı koşullardan bağımsız olarak tüm insanlıkta bulunmaktadır.

Çocuğun duygusal güvenliği ve gelişimi ebeveynleriyle olan ilişkisinin niteliğine bağlı olduğu için ebeveynler çocukların yaşamında çok özel bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nda çocuğun ebeveynleri tarafından kabul ya da red görmesi çocuğun kişiliğinde en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir (Özyavru, 2008). Cournoyer'e göre (2000), Ebeveyn Kabul Red Kuramı, insan davranışlarını açıklamaya ve yordamaya çalışması ve evrensel olabilmesiyle büyük bir boşluğu tamamlamaktadır. Ebeveyn tarafından kabul edilme veya reddedilme çocukluk ve yaşamın diğer dönemlerini etkilemektedir. Birçok araştırmacı tarafından farklı toplumlarda çeşitli yöntemlerle 200'den fazla çalışma yapılması kuramın önemli olduğunu desteklemektedir (Khaleque ve Rohner, 2001). Kuramda çocukların ebeveyn tarafından kabul veya red nedenleri, sonuçları araştırılmakta ve çocuğun sosyalizasyon yaşantıları kişiliğiyle birlikte incelenip sosyokültürel süreçlerle ilişkilendirilmektedir (Öngider, 2006).

Türkiye'de Ebeveyn Kabul Red Kuramı'yla ilgili birçok çalışma yapılmıştır (Salahur, 2010; Demir ve Kaya, 2008; Ekmekçi, 2008; Özyavru, 2008; Demir, 2006; Eryavuz, 2006; Öngider, 2006; Toran, 2005; Yener, 2005; Kayahan, 2002). Ancak bu çalışmaların çoğu ilköğretim, lise çağındaki öğrencilerle ya da yetişkinlerle gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalarda bireyin çocukluğuna dönük sorular sorularak ebeveynlerine yönelik kabul red algısı ölçülmektedir. Yapılan ölçümün sonucuyla kişinin şu anki akademik başarısı, psikolojik uyumu ya da eşiyle-sevgilisiyle ilişkisi değerlendirilmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarıyla çalışarak anne babalarının kabul red düzeyini ölçen ve başka değişkenlerle ilişkilendiren çalışmaların sayısı oldukça azdır (Gülay, 2011; Gülay, 2009; Toran, 2005).

Okul öncesi dönem, tüm gelişim alanlarında olduğu gibi sosyal ilişkilerin gelişiminde de büyük öneme sahiptir. Sosyal konum, çocukların bilişsel ve sosyal gelişimlerinin yanı sıra psikolojik uyumlarında da son derece önemlidir (Gülay, 2009). Türkiye'de okul öncesi dönemde sosyal konum ile ilgili yapılan çalışmalar yeterli düzeyde değildir (Ummunel, 2007).

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda; erken çocukluk dönemindeki sosyal konumun ve ebeveynin kabulünün takip edilmesi ile birbirleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi, okul öncesi eğitimin kalitesinin artırılması açısından önem taşımaktadır. İlerleyen yıllar için temel olan iki konuyu

araştırmak ve sınırlı sayıda olan çalışmalara yenisini eklemek araştırmanın önemini arttırmaktadır. Ayrıca, Ebeveyn Kabul Red Kuramı'yla ilgili yurtiçi çalışmaların genelde okul öncesi dönem çocuklarını kapsamaması alana katkı sağlayacağını göstermektedir. Bu çalışma ile aileler ve eğitimcilere yol gösterilerek, konunun önemine dikkat çekmek hedeflenmiştir.

Bu çalışmada, 5 yaş çocuklarının sosyal konumları ile anne-babalarının kabul red düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu bağlamda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Beş yaş çocuklarının sosyal konumları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Anne ve babaların çocuklarına yönelik sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrılmamış red düzeyleri çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Annelerin toplam kabul red düzeyi ve çocukların cinsiyeti, 5 yaş çocuklarının sosyal konumları üzerinde ortak etkiye sahip midir?
4. Babaların toplam kabul red düzeyi ve cinsiyet değişkenleri, 5 yaş çocuklarının sosyal konumları üzerinde ortak etkiye sahip midir?
5. Annelerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrılmamış red düzeyleri, çocuklarının sosyal konumunu anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
6. Babaların sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrılmamış red düzeyleri, çocukların sosyal konumunu anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
7. Annelerin toplam kabul red düzeyi, çocukların sosyal konumunu anlamlı biçimde yordamakta mıdır?
8. Babaların toplam kabul red düzeyi, çocukların sosyal konum düzeyini anlamlı biçimde yordamakta mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Model

Yapılan araştırma, okul öncesi çocuklarda sosyal konumun ebeveyn kabul-reddi açısından değerlendirilmesini amaçlayan tarama modelli bir çalışmadır. Tarama modelinde araştırmacı tuttuğu kayıtların yanı sıra geçmişte var olan kaynakları değiştirmeye kalkmadan yorumlayabilmelidir (Karasar, 2009).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Muş il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokulların

7 anasınıfına devam eden 60 kız, 54 erkek olmak üzere 114 çocuk, anne ve babaları (114 anne, 114 baba) oluşturmaktadır. Örneklem grubu belirlenirken basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, evreni oluşturan her birimin örnekleme içinde eşit seçilme olasılığı vardır (Altunışık, vd., 2005).

Örneklem iki aşamada oluşturulmuştur. Birinci aşamada Muş merkez ilde bulunan okullar arasından kur'a ile 7 anasınıfı seçilmiştir. Buna göre seçilen okullar ve bu okullarda okulöncesi eğitimine devam etmiş 5 yaş çocuklarının sayıları şöyledir: Atatürk İlkokulu, 12 çocuk; İlyas Sami İlkokulu, 37 çocuk; Türk Telekom İlkokulu, 57 çocuk; Yavuz Selim İlkokulu, 30 çocuk; Vali Adil Yazar İlkokulu, 39 çocuk.

Örneklemin ikinci aşamasında verilerin toplanacağı çocuklar belirlenmiştir. Araştırmaya yukarıda belirtilen okullardaki 5 yaş, anne ve babasıyla yaşayan, herhangi bir engeli bulunmayan, okula devam eden çocuklar dâhil edilmiştir. Sonuçta, belirtilen koşulları sağlayan 114 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. MEB Muş İl Müdürlüğü ve okul müdürleri aracılığıyla ailelerin orta sosyo-ekonomik düzeyden geldikleri öğrenilmiştir.

Çocukların yaş ortalaması 5 yıl 5 ay 26 gündür (en az 5 yıl, 4 gün; en çok 5 yıl, 11 ay, 26 gün). Araştırmaya katılan çocukların 60'ını (%52.6) kız çocukları, 54' ünü (%47.4) erkek çocukları oluşturmaktadır. Örneklem grubunun annelerinin 26' sı (% 22.8) ilkokul, 24' ü (% 21.1) ortaokul, 36 'sı (% 31.6) lise, 7' si (% 6.1) önlisans, 19' u (%16.7) lisans ve 2' si (%1.8) ise lisansüstü düzeyinde mezundur. Babaların 5' i (% 4.4) ilkokul mezunu, 4' ü (% 3.5) ortaokul, 49' u (% 43) lise, 16' sı (% 14) ön lisans, 36' sı (% 31.6) lisans ve 4' ü (% 3.5) ise lisansüstü düzeyinde mezundur. Araştırmaya katılan çocukların 18' inin (% 15.8) kardeşi bulunmazken, 26' sının (% 22.8) 1 kardeşi, 24' ünün (% 21.1) 2 kardeşi, 23' ünün (% 20.2) 3 kardeşi, 15' inin (% 13.2) 4 ve 8' inin (% 7) 5' ten fazla kardeşi bulunmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Örneklem grubundaki çocuklarla ve ebeveynleriyle ilgili bilgileri içermektedir. Formda örnekleme dahil edilen çocukların cinsiyeti, doğum tarihi, doğum sırası, kardeş sayısı, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, anne mesleği, baba mesleği ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.3.2. Resimli Sosyometri Ölçeği

Ölçek 1979'ta Asher, Singleton, Tinsley ve Hymel tarafından geliştirilmiştir. Gülay tarafından 2008 yılında üç madde daha eklenerek ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması yapılmış ve Cronbach Alpha iç tutarlık

katsayısının .91 olduğu görülmüştür. İki hafta arayla Resimli Sosyometri Ölçeği' nin Türkçe formunun iki defa uygulanması sonucuna bağlı olarak pozitif yönde anlamlı ve yüksek bir ilişki vardır ($r = .98$, $p < .01$) (Gülay, 2008). Elde edilen sonuç, ölçeğin devamlılığa bağlı güvenilirliğe sahip olduğunu ifade etmektedir. Türkçe versiyonu 4 maddeli olarak son halini almıştır.

Ölçeğin uygulanmasında her bir çocuğa sınıftaki arkadaşlarının fotoğrafları tek tek gösterilir ve fotoğraftaki arkadaşını ne kadar sevdiği sorulur. Çocuk soruya vereceği cevaba göre arkadaşının fotoğrafını, üzerinde gülen yüz (çok severim cevabını temsil etmektedir), ifadesiz yüz (az severim cevabını temsil etmektedir), üzgün yüz (hiç sevmem cevabını temsil etmektedir) resimlerinin bulunduğu kutulardan birinin içine atar. Fotoğrafta gösterilen her çocuk için dört soru sorulur ve araştırmacı tarafından her soru 1-3 arasında puanlandırılır. Uygulamaya katılan çocuk, gösterilen fotoğrafı üzgün yüz ifadesinin olduğu kutuya atarsa 1, nötr yüz ifadesinin olduğu kutuya atarsa 2 ve gülen yüz ifadesinin olduğu kutuya atarsa 3 puan verilir. Dört sorunun sonucunda elde edilen toplam puan, çocuğun sosyal konumunu ifade etmektedir. Toplam puan arttıkça çocuğun arkadaşları tarafından kabulü de artmaktadır (Gülay, 2008). Bu çalışma kapsamında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .72 bulunmuştur.

2.3.3. Ebeveyn Kabul Red Ölçeği

1980 yılında Rohner, Savedra ve Granum (Akt. Anjel, 1993) tarafından geliştirilen form 60 maddeden oluşmakta ve sıcaklık- sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve ayrışmamış red olmak üzere dört alt boyut içermektedir. Form ilk kez 1988 yılında Polat ve Sunar tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha sonra Anjel ve Erkman (1993) tarafından geri çeviri işlemleri yapılmıştır. Tüm ölçek için Cronbach alfa değeri .90 olarak bulunmuştur. Alt-testlerle toplam puan arasındaki korelasyonlar .75 ile .86 arasında değişmektedir.

Ebeveyn kabul red ölçeği, anne babalar tarafından ayrı ayrı doldurulmaktadır. Ölçeğin sıcaklık-sevgi boyutu, sıcaklık, sevgi ve şefkatin yer aldığı ebeveyn tutumlarını ölçmektedir (ben çocuğum hakkında güzel şeyler söylerim). Düşmanlık- saldırganlık boyutu çocuğa karşı hissedilen kızgınlık, nefret, kötü niyet gibi duyguları ölçmektedir (çocuğum kötü davrandığında onu küçümseyerek azarlarım). Kayıtsızlık-ihmal boyutu ebeveynin çocuğa karşı ilgisiz, kayıtsız olma durumunu (çocuğum sanki orada yokmuş gibi davranırım), ayrışmamış red boyutu ise red davranışlarının ortada olmamasına karşın çocuğun kendisini sevmeyen, istenmeyen veya reddedilmiş gibi hissetmesine neden olabilecek tutumları (çocuğumu gerçekten sevip sevmediğimden şüphe ediyorum) ölçmektedir. Ölçek 'hemen hemen her zaman doğru', 'bazen doğru', 'nadiren doğru',

‘hiçbir zaman doğru değil’ seçenekleri olan 4’ten 1’e doğru puanlanan dört dereceli likert tipi bir ölçektir. Sıcaklık- sevgi boyutu 1, 5, 8, 12, 15, 18, 20, 24, 27, 30, 31, 34, 38, 41, 45, 48, 51, 53, 54 ve 56. maddeleri; düşmanlık-saldırganlık boyutu 2, 6, 9, 13, 16, 19, 21, 25, 28, 32, 35, 39, 42, 43, 46 ve 49. maddeleri; kayıtsızlık- ihmal boyutu 3, 7, 10, 14, 17, 22, 26, 29, 33, 36, 40 ve 47. maddeleri; ayrışmamış reddetme boyutu ise 4, 11, 23, 37, 44, 50, 52 ve 55. maddeleri içermektedir. Bu maddelerden 1, 5, 7, 8, 12, 14, 15, 18, 20, 24, 26, 27, 31, 33, 34, 38, 40, 41, 45, 47, 48, 51, 53, 54 ve 56. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçekten alınan puanların toplamı ölçeğin toplan red puanını vermektedir. Yüksek düzeyde alınan toplam red puanı annenin red düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Red düzeyi ne kadar yüksek ise annenin çocuğu reddi o kadar yüksek, çocuğu kabullenmesi ise o kadar düşüktür. Ölçeğin sınır puanı bulunmamaktadır (Toran, 2005). Bu çalışma kapsamında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı anneler için .64, babalar için .68 bulunmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde öncelikle uygulama yapılacak okullar için MEB Muş İl Müdürlüğü’nden izin alınmıştır. Alınan izinle okullar ziyaret edilmiş ve yapılacak uygulama ve ölçme araçları hakkında idareciler, anasınıfı öğretmenleri ve aileler bilgilendirilmiştir. Ebeveynlerden de araştırmaya katılabileceklerine dair izin alınmıştır. Bilgilendirmenin ardından ebeveynlere Ebeveyn Kabul Red Ölçeği formu gönderilmiştir. Ebeveynler “Ebeveyn Kabul Red Ölçeği” formunu doldurmaya devam ederken araştırmacı uygulama öncesi çocukların sınıflarında etkinliklere üç gün boyunca katılarak çocuklarla vakit geçirmiştir. Uygulama için okul içerisinde çocukla yalnız kalmabilecek sessiz bir oda seçilmiştir. Çocuklar bu odaya tek tek çağırılmış ve resimli sosyometri uygulanmıştır. Bu uygulama şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

Araştırmaya katılan çocukların resimleri çekilerek bu resimlerin bulunduğu bir poster hazırlanmıştır. Üzerinde mutlu, üzgün ve nötr duygu ifadelerinin olduğu resimler üç ayrı kutuya yapıştırılmıştır. Çocukların sevdikleri, az sevdikleri ve hiç sevmedikleri yiyeceklerin bulunduğu kartlar gösterilerek çocuklardan sevdiği nesnenin kartını mutlu kutuya, az sevdiği nesnenin kartını nötr kutuya ve hiç sevmediği nesnenin kartını üzgün kutuya atmaları istenmiş ve bu şekilde birkaç örnek uygulama yapılmıştır. Mutlu yüz ifadesinin o çocuğu çok sevdiğini, üzgün yüz ifadesinin o çocuğu pek fazla sevmediğini, nötr yüz ifadesinin ise o çocuğu bazen sevip bazen de sevmediği anlamına geldiği söylenmiştir. Araştırmacının sorduğu sorulara göre çocukların, her bir arkadaşının fotoğrafını alıp teker teker bu üç kutudan birine atmaları istenmiştir. Kutularda toplanan fotoğraflar araştırmacı tarafından sosyometri çizelgesine not edilmiştir. Veri toplama işlemi yaklaşık 4 ay sürmüştür.

2.5. Verilerin Analizi

Çocukların sosyal konumlarını belirleme amacıyla kullanılan sosyometri puanları, sosyometri çizelgesi yardımıyla araştırmacı tarafından hesaplanmıştır. Ardından her bir çocuğun aldığı sosyometri puanı T puanına dönüştürülmüştür. Ebeveyn Kabul Red Ölçeği'nin hesaplanması amacıyla tersine çevrilecek maddeler çevrildikten sonra alt ölçeklerine ayrılmıştır. Her alt ölçeğin önce toplam puanı ardından bu puanlar içinden ortalama puanları hesaplanmıştır. Çocukların cinsiyetlerine göre sosyal konumlarının ve ebeveynlerin kabul red düzeylerinin (sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış red alt ölçekleri için ayrı ayrı) farklılaşıp farklılaşmadığına İlişkisiz Örneklem için "t" testi ile bakılmıştır. Annelerinin, babalarının toplam kabul red düzeyi ve cinsiyet değişkenlerinin, 5 yaş çocuklarının sosyal konumları üzerindeki ortak etkisine İki Yönlü Varyans Analizi (Çift Yönlü Anova) ile bakılmıştır. Beş yaş çocuklarının annelerinin ve babalarının sıcaklık-sevgi, düşmanlık- saldırganlık, kayıtsızlık- ihmal, ayrışmamış red, anne toplam kabul red, baba toplam kabul red düzeylerinin çocukların sosyal konum düzeyi üzerinde yordayıcı etkisi olup olmadığını belirlemek için Basit Doğrusal Regresyon Analizi uygulanmıştır. Analizler bilgisayar ortamında SPSS 16.00 paket programı yardımıyla test edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu kısımda araştırma sonucunda ulaşılan bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgular, alt problemler doğrultusunda sunulmuştur.

Tablo 1: 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Konumları İle Cinsiyet Değişkenine Yönelik "t" Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	P
Sosyometri	Kız	60	50.3500	9.72821	112	.469	.640
	Erkek	54	49.5000	9.59904			

Çocukların sosyal konumları cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t(112)=.469, p>.05$].

Tablo 2: Anne ve Babaların Sıcaklık-Sevgi, Düşmanlık-Saldırganlık, Kayıtsızlık-İhmal, Ayrışmamış Red Düzeyleri İle Cinsiyet Değişkenine Yönelik “t” Testi Sonuçları

	Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	P
Anne	Sıcaklık-sevgi	Kız	60	69.2167	8.64770	112	1.118	.266
		Erkek	54	67.3704	8.97017			
	Düşmanlık-saldırganlık	Kız	60	23.6500	5.74847	112	-.944	.347
		Erkek	54	24.7407	6.58525			
	Kayıtsızlık-ihmal	Kız	60	21.9167	5.98385	112	1.180	.240
		Erkek	54	23.3148	6.66397			
	Ayrışmamış red	Kız	60	16.0000	3.44447	112	1.316	.191
		Erkek	54	17.0370	4.90653			
Baba	Sıcaklık-sevgi	Kız	60	69.1500	9.98783	112	1.206	.230
		Erkek	54	67.0000	8.92738			
	Düşmanlık-saldırganlık	Kız	60	23.5333	7.26605	112	-.652	.516
		Erkek	54	24.4074	7.01082			
	Kayıtsızlık-ihmal	Kız	60	23.2000	6.66588	112	1.325	.188
		Erkek	54	24.8333	6.46544			
	Ayrışmamış red	Kız	60	15.2000	3.91780	112	-.182	.856
		Erkek	54	15.3333	3.91417			

Tablo 2’ e bakıldığında annelerin sıcaklık-sevgi [t(112)=1.118, p>.05], düşmanlık-saldırganlık [t(112)=-.944, p>.05], kayıtsızlık-ihmal [t(112)=-1.180, p>.05], ayrışmamış red [t(112)=-1.316, p>.05] düzeyleri çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Benzer şekilde babaların sıcaklık-sevgi [t(112)=1.206, p>.05], düşmanlık-saldırganlık [t(112)=-.652, p>.05], kayıtsızlık-ihmal [t(112)=-1.325, p>.05], ayrışmamış red [t(112)=-.182, p>.05] düzeyleri, çocuklarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 3: Cinsiyet ve Annelerin Toplam Kabul Red Düzeyine Göre Sosyal Konum İle İlgili İki Boyutlu Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Cinsiyet	8.943	1	8.943	.101	.752
Anne Toplam	637.518	1	637.518	7.166	.009
C*A	28.668	1	28.668	.322	.571
Hata	9786.545	110	88.969		
Toplam	294888.000	114			

Cinsiyet ve annelerin toplam kabul red düzeylerine göre sosyal konum ile ilgili yapılan ilgili yapılan iki boyutlu varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların sosyal konumları arasında cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır [F (1,110) = .101; p > .05]. Çocukların sosyal konumları arasında annelerin toplam kabul red düzeylerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmektedir [F (1,110) = 7.166; p < .05]. Ancak cinsiyet ve annelerin toplam kabul red düzeylerinin sosyal konum üzerinde ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir [F (1,110) = .322; p > .05].

Tablo 4: Cinsiyet ve Babaların Toplam Kabul Red Düzeyine Göre Sosyal Konum İle İlgili İki Boyutlu Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Cinsiyet	.203	1	.203	.002	.961
Baba Toplam	1054.241	1	1054.241	12.420	.001
C*B	50.003	1	50.003	.589	.444
Hata	9337.189	110	84.884		
Toplam	294888.000	114			

Cinsiyet ve babaların toplam kabul red düzeylerine göre sosyal konum ile ilgili yapılan ilgili yapılan iki boyutlu varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların sosyal konumları arasında cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır [F (1,110) = .002; p > .05]. Çocukların sosyal konumları arasında babaların toplam kabul red düzeylerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmektedir [F (1,110) =12.420; p < .05]. Ancak cinsiyet ve babaların toplam kabul red düzeylerinin sosyal konum üzerinde ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir [F (1,110) = .589; p > .05].

Tablo 5: 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Konumlarının Annelerinin Sıcaklık-Sevgi, Düşmanlık-Saldırganlık, Kayıtsızlık-İhmal, Ayırışmamış Red Düzeyine Göre Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	T	P
Sıcaklık-sevgi Sosyal konum R=.309 R ² =.095 F(1, 113)= 11.787	.337	.098	.309	3.971	.001
Düşmanlık-saldırganlık Sosyal konum R=.293 R ² =.086 F(1,113)=10.524	-.459	.141	-.293	-3.244	.002
Kayıtsızlık-ihmal Sosyal konum R=.325 R ² =.106 F(1,113)=13.220	-.495	.136	-.325	-3.636	.000
Ayırışmamış red Sosyal konum R=.302 R ² =.091 F(1,113)=11.252	-.691	.206	-.302	-3.354	.001

Annelerin sıcaklık-sevgi ($\beta=.309$, $p<.01$), düşmanlık-saldırganlık ($\beta=-.293$, $p<.01$), kayıtsızlık-ihmal ($\beta=-.325$, $p<.001$), ayırışmamış red ($\beta=-.302$, $p<.01$) düzeylerinin çocukların sosyal konumlarını anlamlı biçimde yordadığı görülmektedir. Annelerin sıcaklık-sevgi düzeyleri sosyal konum değişkeninin % 10'unu, düşmanlık-saldırganlık değişkeninin sosyal konumun % .09'unu, kayıtsızlık-ihmal değişkeninin % 11'ini, ayırışmamış red değişkeninin ise sosyal konumun % .09'unu açıklayabilmektedir. Sonuçlara bakıldığında 5 yaş çocuklarının sosyal konumunu, annelerinin kayıtsızlık-ihmal değişkeninin en fazla yordadığı görülmektedir. Ardından sırasıyla sıcaklık-sevgi, ayırışmamış red ve düşmanlık-saldırganlık değişkenleri gelmektedir.

Tablo.6: 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Konumlarının Babalarının Sıcaklık-Sevgi, Düşmanlık-Saldırganlık, Kayıtsızlık-İhmal, Ayrışmamış Red Düzeyine Göre Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	T	P
Sıcaklık-sevgi Sosyal konum R=.481 R ² =.231 F(1,113)= 33.657	.486	.084	.481	5.801	.000
Düşmanlık-saldırganlık Sosyal konum R=.495 R ² =.245 F(1,113)=36.353	-.669	.111	-.495	-6.029	.000
Kayıtsızlık-ihmal Sosyal konum R=.490 R ² =.240 F(1,113)=35.332	-.715	.120	-.490	-5.944	.000
Ayrışmamış red Sosyal konum R=.477 R ² =.228 F(1,113)=33.015	-1.179	.205	-.477	-5.746	.000

Babaların sıcaklık-sevgi ($\beta=.481$, $p<.001$), düşmanlık-saldırganlık ($\beta=-.495$, $p<.001$), kayıtsızlık-ihmal ($\beta=-.490$, $p<.001$), ayrışmamış red ($\beta=-.477$, $p<.001$) düzeylerinin çocuklarının sosyal konumlarını anlamlı biçimde yordadığı görülmektedir. Babaların sıcaklık-sevgi düzeyleri sosyal konum değişkeninin % 23'ünü, düşmanlık-saldırganlık değişkeninin sosyal konumun % 25'ini, kayıtsızlık-ihmal değişkeninin % 24'ünü, ayrışmamış red değişkeninin ise sosyal konumun % 23'ünü açıklayabilmektedir. Sonuçlara bakıldığında 5 yaş çocuklarının sosyal konumunu en fazla babalarının düşmanlık-saldırganlık değişkeninin yordadığı görülmektedir. Ardından sırasıyla kayıtsızlık-ihmal, sıcaklık-sevgi ve ayrışmamış red değişkenleri gelmektedir.

Tablo 7: 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Konumlarının Annelerinin Toplam Kabul Red Düzeyine Göre Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	T	P
Toplam Anne Sosyal konum R=.218 R ² =.047 F(1,113)= 5.573	-.183	.078	-.218	-2.361	.020

Sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve ayrışmamış red değişkenleri birlikte toplam varyansın % .05'ini açıklamaktadır. Annelerin toplam kabul red puanları ($\beta= -.218$, $p<.01$) çocuklarının sosyal konumunu anlamlı biçimde yordamaktadır.

Tablo 8: 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Konumlarının Babalarının Toplam Kabul Red Düzeyine Göre Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	T	P
Toplam Baba Sosyal konum	-.354	.072	-.420	-4.896	.000
R=.420 R ² =.176 F(1,113)= 23.973					

Sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve ayrışmamış red değişkenleri birlikte toplam varyansın % 18'ini açıklamaktadır. Babaların toplam kabul red puanları ($\beta = -.420$, $p < .001$) çocuklarının sosyal konumunu anlamlı biçimde yordamaktadır.

4. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular, alanyazın ışığında tartışılmış ve elde edilen bulgulara ilişkin yorumlar sunulmuştur.

Yapılan analizler sonucunda beş yaş çocuklarının cinsiyete göre sosyal konumları incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Sosyal konumun cinsiyete göre farklılaşabileceği yönünde farklı sonuçlara sahip araştırmalar bulunmaktadır. Walker ve meslektaşları (2001) cinsiyet, sosyal konum ve davranışlar arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında 182 çocuk (92 erkek, 90 kız) ile çalışmıştır. Çocuklar sosyal konum tiplerine göre 5 gruba ayrılmıştır. Araştırma sonucunda, cinsiyet farklılıklarının sosyal konumun belirlenmesinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgu Eder ve Hallinan (1978)'in araştırma bulgularıyla da örtüşmektedir. Benzer bir biçimde Wood ve meslektaşları (2002)'de sosyal konumunun cinsiyete göre farklılık gösterebileceğini, kız çocuklarının erkek çocuklarına göre sosyal konum düzeyinin daha gelişmiş olabileceğini savunmuşlardır. Öte yandan, Öneren-Şendil (2010) 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarının cinsiyetlerine ve mizaç özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini savunmuştur. Gülay (2008)'in okul öncesi dönemindeki 461 çocuk, 461 anne ve 26 öğretmen ile yaptığı araştırmanın sonucunda da benzer olarak çocukların cinsiyetlerine bağlı olarak sosyal konumları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Annelerin ve babaların sıcaklık-sevgi, düşmanlık- saldırganlık, kayıtsızlık- ihmal, ayrışmamış red düzeyleri çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu sonuca paralel olarak ebeveynlerin çocuklarına karşı olan kabul edici ve reddedici davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini savunan çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Altan 2006; Yener, 2005; Afag, 2002; Ansari,

2002). Öte yandan Ummunel (2007)' in yaptığı araştırmada annelerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık- saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal düzeyleri cinsiyete göre anlamlı değildir. Ancak annelerin ayrışmamış red düzeyi cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Özdiker (2002), annelerin erkek çocuklarına oranla kız çocuklarına daha fazla saldırgan ve reddedici, erkek çocuklarına karşı ise kız çocuklarına oranla daha fazla ilgisiz ve sevgisiz davrandıklarını belirtmiştir (Akt. Toran, 2005).

Annelerin ve babaların kabul red düzeylerinin çocukların sosyal konumları üzerinde etkili olduğu yapılan birçok çalışmada savunulmuştur. (Erlar, 2011; Başak-Altay, 2007; Erkan ve Toran, 2005; Becerik-Özdiker, 2002). Yapılan bu çalışmada da sosyal konumu yüksek düzeyde olan çocukların, anne ve babalarının çocuklarına yönelik kabul düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akranları tarafından tercih edilmeyen çocukların anne ve babalarının kabul düzeyi düşüktür. Ancak cinsiyetin ve ebeveynlerin kabul red düzeylerinin ortak etkisine bakıldığında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Anne çocuk ilişkisinin, çocuğun sosyal ilişkilerine önemli katkıları olduğuna değinen çalışmalar bulunmaktadır (Gülay, 2008; Beyazkürk ve diğ., 2007; Başak-Altay, 2007; Criss ve diğ., 2002; Wainwright, 2002). Literatür ışığında ulaşılan birçok çalışmada; anne-çocuk arasındaki olumlu etkileşim çocuğun sosyometri puanlarını arttırmakta, bu çocuklar akranları tarafından sevilmeğe, sosyal konum düzeyleri artmakta ve akranları arasında popüler olmaktadır (Wainwright, 2002). Ebeveyn Kabul Red Ölçeği'nin tüm alt ölçeklerinin her iki ebeveyn için de sosyal konumu yordaması literatürü desteklemektedir. Annelerin alt ölçeklerinden kayıtsızlık-ihmal değişkeninin en fazla yordaması, çocuğun sosyal konumunda ilginin önemli olduğunu göstermektedir. Davidov ve Grusec (2006), 6-8 yaş arası 106 çocuk ve ebeveynleri ile yaptığı araştırmada benzer sonuca ulaşmıştır. Ebeveyn Kabul Red Kuramı ile ilgili yapılan birçok çalışmada (Salahur, 2010; Rohner ve Veneziano, 2001; Veneziano, 2000; Rohner ve Brothers, 1999; Rohner, 1975) baba kabul-reddinin anne-kabul reddi ile ilişkili olabildiği ve çocuklar üzerinde etkili olabildiği belirtilmektedir.

Annelerin toplam kabul-red puanları, çocuklarının sosyal konumunu anlamlı biçimde yordamaktadır. Anne-çocuk ilişkileri göz önüne alındığında; anne kabul red düzeyinin çocuğun sosyal konumunu anlamlı biçimde yordaması, anne-çocuk ilişkilerinde anne sıcaklığının, ilgisinin ve yakınlığının önemini desteklemektedir. Erken çocukluk döneminde sosyal konumun önemi (Gülay, 2008; Oral, 2007; Hay, 2005; Prinstein ve La Greca, 2004; Koivussari, 2004; Musun-Miller, 1993; Ladd, 1990) ile anne kabul-reddinin önemi (Eryavuz, 2006; Chang ve diğ., 2005; Rohner, 2004;

Becerik-Özdiker, 2002; Ansari, 2002; Cenkseven, 2000) bir arada düşünüldüğünde çocuk için ciddi sonuçlar doğabilmektedir.

Yalçinkaya (1997) sadece kadın deneklerle yapmış olduğu çalışmada, baba kabul-reddinin kız çocuklarının yetişkinlikteki duygusal ilişkileri için özellikle önemli olduğunu bulmuştur. Varan (2005) ise, hem erkek hem kadın deneklerle yaptığı çalışmasında, babaların çocuklarının yaşamında hemen hemen anneleri kadar önemli olduğu sonucuna varmıştır. Yapılan çalışmada babaların toplam kabul-red puanları, çocuklarının sosyal konumunu anlamlı biçimde yordamaktadır. Çocuğun akranlarıyla olan ilişkilerinde babanın rolünün önemli olduğunu savunan araştırmacıların (Parmar ve Rohner, 2005; Varan, 2005; Varan ve Eryüksel, 2004; Rohner ve Veneziano, 2001; Rohner, 1998) ulaştığı sonuçlar yapılan araştırmayı desteklemektedir. Bunun yanı sıra; anne-baba kabul red düzeyi alt ölçekleri (sıcaklık-sevgi, kayıtsızlık-ihmal, düşmanlık-saldırganlık, ayrışmamış red) ile anne-baba kabul red toplam puanlarının sosyal konumu yordaması her iki cinsin de çocuğun akran kabulünde etkili olduğunu göstermektedir.

5. SONUÇ

Çocukların sosyal konumları cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Annelerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış red düzeyleri çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı değildir. Benzer şekilde babaların sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış red düzeyleri, çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir.

Cinsiyet ve annelerin toplam kabul red düzeylerine göre sosyal konum ile ilgili yapılan ilgili yapılan iki boyutlu varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların sosyal konumları arasında cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Çocukların sosyal konumları arasında annelerin toplam kabul red düzeylerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmektedir. Ancak cinsiyet ve annelerin toplam kabul red düzeylerinin sosyal konum üzerinde istatistiksel açıdan ortak etkisi anlamlı değildir.

Cinsiyet ve babaların toplam kabul red düzeylerine göre sosyal konum ile ilgili yapılan ilgili yapılan iki boyutlu varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların sosyal konumları arasında cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Çocukların sosyal konumları arasında babaların toplam kabul red düzeylerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmektedir. Cinsiyet ve babaların toplam kabul red düzeylerinin sosyal konum üzerinde istatistiksel açıdan ortak etkisi anlamlı değildir.

Araştırma sonucunda, 5 yaş çocuklarının sosyal konumları ile ebeveynlerin kabul red düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynlerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayırtmamış red düzeyleri, çocukların sosyal konumunu yordamaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında geliştirilen öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- ❖ Bu araştırma, okul öncesi eğitime devam eden 5 yaş çocukları ile sınırlıdır. Bu nedenle konu ile ilgili sonraki çalışmalar 4 ve 6 yaş çocukları için de gerçekleştirilebilir. Araştırma Muş ilinin merkezinde 114 çocuk ve anne-babası ile sınırlıdır. Benzer çalışmalar, farklı illerde ve daha geniş bir örneklem gruplarıyla yapılarak uygulanabilir. Yapılan çalışmada, cinsiyete göre ebeveyn kabul red düzeyinin ve sosyal konumun farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Ebeveyn kabul red düzeyi ve sosyal konum farklı değişkenler (yaş, sosyo-ekonomik düzey, bilişsel, duygusal, fiziksel gelişim, anaokuluna devam süresi, tek ebeveynli aileler, kardeş sayısı, anne-babanın eğitim durumu vb.) açısından da incelenebilir.
- ❖ Bu çalışmada, cinsiyetin ve ebeveyn kabul reddinin ortak etkisi incelenmişken, ilerideki araştırmalarda ebeveyn kabul reddi ile farklı değişkenlerin (öğretmen-çocuk ilişkileri, sınıf yönetimi, sosyal beceri, anne baba tutumu, eşler arası ilişkiler gibi) ortak etkisine bakılabilir.
- ❖ Araştırma tarama yöntemiyle sınırlıdır. Sonraki çalışmalarda, boylamsal çalışmalar ile sosyal konum ve anne-babaların etkilerinin uzun süreli sonuçları incelenebilir. Ayrıca çocuğun sosyal konumunda ebeveynlerin kabul reddinin yanı sıra farklı değişkenlerin (kardeş kabul reddi, öğretmen kabul reddi gibi) ilişkileri araştırılabilir.
- ❖ Deneysel çalışmalar, uygulamada önemli ilerlemelerin kaydedilmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda, ebeveynlerin kabul red davranışlarına yönelik bir eğitim programı hazırlanıp, programın başında ve sonunda çocukların sosyal konumlarında olan etkileri incelenebilir.
- ❖ Ebeveyn kabul reddinin okul öncesi dönem çocuklarının farklı gelişim alanlarına (dil, bilişsel, duygusal v.b.) etkisinin ele alındığı araştırmalar yapılabilir.
- ❖ Sosyometri ve anne-baba görüşünün yanı sıra gözlem, öğretmen görüşü gibi farklı bilgi kaynaklarından verilerin toplandığı çalışmalar yapılabilir. Farklı sosyometrik tekniklerle

çocukların sosyal konumlarını belirleyen çalışmalar gerçekleştirilebilir.

- ❖ Akranları tarafından reddedilen çocukların reddedilme nedenlerine, hangi alanlarda yetersizlikler yaşadıklarına ve bu yetersizliklerin giderilmesine yönelik deneysel ve boylamsal çalışmalar yapılabilir.
- ❖ Akranları tarafından reddedilen öğrencilerin sosyal konum düzeylerinin yükseltilmesine, sosyal becerilerinin artırılmasına, davranış problemlerinin ortadan kaldırılması ya da azaltılmasına yönelik sosyal beceri eğitimleri, akran ilişkileri geliştirme programları, grup rehberliği etkinlikleri, psikolojik danışma çalışmaları yapılabilir.
- ❖ Okul öncesi öğretmenlerinin sosyometri tekniği ile sınıflarının sosyal örüntülerini öğrenmeleri ve sosyometri sonuçlarına göre herhangi bir gruba kabul edilmeyen öğrencilerin bir gruba dahil edilmelerine yönelik çalışmaları yararlı olabilir. Okul öncesi öğretmenleri, çocuklar için oluşturdukları portfolyo dosyalarına çocukların sosyometri puanlarını ekleyip yıl içinde sınıfın değişen yapısını yakından takip etmelidir. Ayrıca öğretmenler sosyal konum ile ilgili detaylı biçimde bilgilendirilmelidir.
- ❖ Öğretmen, sınıfında gözlemlediği reddedilen, ihmal edilen ve dışlanan çocukların aileleriyle işbirliği yapmalı, gerekirse rehber öğretmen, psikolog gibi uzmanlardan, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinden yardım almalıdır.
- ❖ Psikolojik danışmanlar akranları tarafından reddedilen öğrencilerin sosyal kabul düzeylerini arttırmaya yönelik arabuluculuk ve akran reddetmelerine karşı önleyici rehberlik programları hazırlamalı ya da alan yazında var olan programlardan faydalanmalıdır.
- ❖ Reddedilen çocuklara yönelik özel çalışma grupları oluşturularak bu çocukların çeşitli sosyal etkinliklere katılması sağlanmalıdır. Bu etkinlikler aracılığıyla çocuk, akranlarıyla etkileşime girebilir.
- ❖ Üniversitelerin ilgili bölümleri Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak, paneller, açık oturumlar, eğitimler düzenlemelidir. Anne babalara rehberlik edebilecek radyo ve televizyon programları artırılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.
- ❖ Okul öncesi öğretmenleri, psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler, akranları tarafından reddedilen öğrencilerin anne-babalarına yönelik aile eğitimi çalışmaları yapabilirler. Anne-babaların çocuklarına yönelik daha sağlıklı tutumlar,

davranışlar geliştirmeleri adına eğitim çalışmaları ve uygulamalar yapılmalıdır. Okul öncesi eğitim kurumlarında düzenli olarak aile katılımı çalışmaları gerçekleştirilmeli ve bu çalışmalar sırasında anne-baba-çocuk arasındaki sağlıklı ilişkilere dikkat çekilmelidir. Halk Eğitim Merkezleri gibi kuruluşlarda anne-baba adaylarına ve anne-babalara çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili seminerler, kurslar düzenlenmelidir.

- ❖ Türkiye’de okul öncesi dönemde gerek sosyal konum gerekse ebeveyn kabul reddi ile ilgili çalışmalar az sayıda olduğu için bu konuların farklı değişkenlerle ilişkilerini ele alan çalışmalar artırılmalı, yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ALTAN, O. *Relations Between Maternal Socialization, Child Temperament and Emotion Regulation in Preschoolers*. Unpublished Master’s Thesis, Koc University, Istanbul, 2006.
- ANJEL, M. and Erkman, F. *The Transliteration Equivalence, Reliability and Validity Studies of the Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Mother-Form: A tool for Assessing Child Abuse*. International Society for Prevention of Child Abuse & Neglect-Regional Conference, Boğaziçi University, Istanbul, 1993.
- ANSARI, Z. A. Parental Acceptance-Rejection of Disabled Children in Non- Urban Pakistan. *North American Journal Of Psychology*, 4 (1), 121-128,2002.
- ATLI, Ç. *Okul Öncesi Eğitimi Alan 6 Yaş Çocuklarının Sosyal İlişkileri Anlamlandırmasının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye,2006.
- BAŞAK-Altay, F. *Okulöncesi Kuruma (Devlet-Özel) Devam Eden Çocukların Sosyal Yeterlikleri ve Olumlu Sosyal Davranışları ile Ebeveyn Stilleri Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2007.
- BECERİK-Özdiker, J. *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Anneleri ile İlişkilerini Algılamaları ile Annenin Çocuğunu Kabulleme ve Reddetme Davranışlarına Ait Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans

Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye, 2002.

BEYAZKÜRK, D., Anlak, S., ve Dinçer, Ç. Çocuklukta Akran İlişkileri ve Arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 13-26,2007.

CENKSEVEN, F. *Kekeme ve Kekeme Olmayan Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerinin Öz-Kavramlarına Etkisinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2000.

CHANG, L., Lei, L., Li, K. K., Liu, H., Guo, B., Wang, Y., Fung, K. Y. Peer Acceptance and Self-Perceptions of Verbal and Behavioral Aggression and Social Withdrawal. *International Journal of Behavioral Development*, 29, 48-57, 2005.

CILLESEN, A. H. and Mayeux L. Summary of Developmental Changes in The Association Between Aggression and Social Status. *Child Development*, 75 (1), 13-26, 2004.

CRISS, M. M., Pettit, G. S., Bates, J. E., Dodge, K. A., Lapp, A. L. Family Adversity, Positive Peer Relationships, and Children's Externalizing Behavior: A Longitudinal Perspective on Risk and Resilience. *Child Development*, 73, 1220-1237, 2002.

DAVIDOV, M. and Grusec, J. E. Untangling The Links of Parental Responsiveness to Distress and Warmth to Child Outcomes. *Child Development*, 77, 44-58, 2006.

DEMİR, S. *Arkadaşlık Becerilerini Geliştirmeye Dönük Grup Rehberliği Programının ilköğretim ikinci Kademe Öğrencilerinin Sosyometrik Statülerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2006.

DEMİR, S. ve Kaya, A. Grup Rehberliği Programının Ergenlerin Sosyal Kabul Düzeyleri ve Sosyometrik Statülerine Etkisi, *İlköğretimonline*, 1 (7), 127-140, 2008.

EDER, D., Hallinan, M. T. Sex Differences in Children's Friendships. *American Sociological Review*, 43, 237-250, 1978.

EKMEKÇİ, A. Y. *Çocukların ve Ebeveynlerin Algıladıkları Ebeveyn Kabul veya Reddi Arasındaki Uyum*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2008.

- ERKAN, S. and Toran, M. Child Acceptance-Rejection Behaviors of Lower and Upper Socioeconomic Status Mothers. *Social Behavior and Personality*, 38 (3), 427-432, 2010.
- ERLER, Ö. *Ebeveyn Kabul Reddi ile 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2011.
- ERWIN, P. *Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık*. (Çeviren: Osman Akınhay). Alfa Kitabevi, İstanbul, 2000.
- ERYAVUZ, A. *Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2006.
- GIFFORD-Smith, M. E. and Brownell, C. A. (2003). Childhood Peer Relationships: Social Acceptance, Friendships and Peer Networks. *Journal of School Psychology*, 41, 235-284.
- GÜLAY, H. *5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2008.
- GÜLAY, H. 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Konumlarını Etkileyen Çeşitli Değişkenler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 104-121, 2009.
- GÜLAY, H. *Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri*. Pegem Yayıncılık, Ankara, 2010.
- GÜLAY, H. Anne-Babaların Kabul Red Boyutlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerindeki Yordayıcı Rolü. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 163-176, 2011.
- HAY, D. F. (2005) Early Peer Relations And Their Impact On Children's Development. *Encyclopedia On Early Childhood Development*, Centre Of Excellence For Early Child Development.
- KAYAHAN, A. *Annelerin Bağlanma Stilleri ve Çocukların Algıladıkları Kabul ve Reddin Çocuk Ruh Sağlığı ile İlişkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2002.
- LADD, G. W. Having Friends, Keeping Friends, Making Friends and Being Liked by Peers in the Classroom: Predictors of Children's

Early School Adjustment?. *Child Development*, 61, 1081-1100, 1990.

MUSUN-Miller, L. Social Acceptance and Social Problem Solving in Preschool Children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 14, 59-70, 1993.

ORAL, V. *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlarına İlişkin Düşüncelerinin Sosyometrik Statü ve Akademik Başarı Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2007.

ÖNEREN-Şendil, Ç. *5-6 Yaş Çocuklarında Sosyal Yetkinlik Ve Davranış Sorunlarının, Akran Kabulü, Mizaç ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2010..

ÖZDİKER, J. B. *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Anneleri İle İlişkilerini Algulamaları İle Annenin Çocuğunu Kabullenme ve Reddetme Davranışlarına Ait Algulamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2002.

ÖZYAVRU, C. N. *İlköğretim ve Lise Öğrencilerinin Ağabey veya Ablalarıyla İlişkide Algıladıkları Kabul-Reddin Anne-Baba Kabul-Reddi, Psikolojik Uyum, Aileiçi Çatışma ve Eş Kabul-Reddi ile İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2008.

ROHNER, R. P. The Parental Acceptance and Rejection Syndrome: Universal Correlates Of Perceived Rejection. *American Psychologist*, 59, 830-840, 2004.

ROHNER, R. P. and Veneziano R. A. The Importance of Father Love: History and Contemporary Evidence. *Review Of General Psychology*, 5 (4), 382-405, 2001.

ROHNER, R. P. ve Brothers, S. A. Perceived Parental Rejection, Psychological Maladjustment, and Borderline Personality Disorder. *Journal of Emotional Abuse*, 1 (4), 81-95, 1999.

SALAHUR, E. *Üniversite Öğrencilerinin Geriye Dönük Olarak Çocukluklarında Algılamış Oldukları Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkin Bağlanma Biçimleri ve Depresif Belirtiler ile İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2010.

- SCARAMELLA, L. V. and Leve, L. D. Clarifying Parent-Child Reciprocities During Early Childhood: The Early Childhood Coercion Model. *Clinical Child And Family Psychology Review*, 7, 89-106, 2004.
- TORAN, M.. *Farklı Sosyo-Kültürel Düzeylere Sahip Annelerin Çocuklarını Kabul etme ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2005.
- UMMUNEL, A. *Okul Öncesi Çocuklarda Akran Kabulünün Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye, 2007.
- VENEZIANO, R. A. Perceived Paternal and Maternal Acceptance and Rural African American and European American Youth's Psychological Adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 123-132, 2000.
- WAINWRIGHT, A. B. *Maternal Peer Management Behaviors and Children's Social Networks: Influences on Children's Peer Relations*. Unpublished Doctoral Thesis, University of Illinois, Urbana-Champaign, 2002.
- WALKER, S., Berthelsen, A. and Irving, K. Temperament and Peer Acceptance in Early Childhood: Sex and Social Status Differences. *Child Study Journal*, 3 (31), 177-192, 2001.
- WOOD, J. J., Cowan, P. A., Baker, B. L. Behavior Problems and Peer Rejection in Preschool Boys and Girls. *Journal of Genetic Psychology*, 163 (1), 72-89, 2002.
- WOOD, J. J., Emerson, N. A., Cowan, P. A. Is Early Attachment Security Carried Forward into Relationships with Preschool Peers?. *British Journal of Developmental Psychology*, 22, 245-253, 2004.
- YENER, N. *Çocukların Algıladıkları Ebeveyn Kabul veya Reddinin Okul Başarısı ve Okul Uyumu İle İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2005.